

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ได้สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ 2 ประการ ดังนี้

การให้นิยามและความหมายการท่องเที่ยวเกษตร

การให้นิยามและความหมายการท่องเที่ยวของผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญให้นิยาม

ความหมายแบบที่ 3 คือ การให้นิยามและความหมายการท่องเที่ยว โดยการใช้หลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 60)

ดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยว

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากที่สุด (มัธยฐาน 4.83) รองลงมา คือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (มัธยฐาน 4.79) และการบริหารจัดการท่องเที่ยว จัดเป็นลำดับที่ 3 (มัธยฐาน 4.73)

2. ศักยภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรใน

จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อนำข้อมูลของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญมาเปรียบเทียบกัน พบว่า ปัจจัยด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด รองลงมา คือ การบริหารจัดการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ส่วนปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว สรุปผลตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ได้ดังนี้ ประเภทฟาร์มท่องเที่ยวเกษตร ไม่พบปัญหาในการดำเนินการท่องเที่ยว ประเภทโครงการทดลองของรัฐ ปัญหาที่พบบ่อย ขาดงบประมาณในการพัฒนา และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว ปัญหาด้านการตลาด ขั้นตอนส่วนราชการซับซ้อน ยุ่งยากและล่าช้า และประเภทโครงการหลวง

พบว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดบุคลากรในการปฏิบัติงาน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวก และขั้นตอนของการขออนุญาตทางราชการในการท่องเที่ยวยุ่งยากและล่าช้า

3. พื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านไม้ดอกก้าวหน้า หมู่ที่ 3 บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

สรุปผลได้ว่าศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน อยู่ในระดับต่ำเพราะขาดปัจจัย ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเกษตรหลายปัจจัย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยว และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

อภิปรายผล

1. ดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตร

จากผลการศึกษานិยามและความหมายของการท่องเที่ยวเกษตร พบว่า การให้นิยามโดยหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ผู้เชี่ยวชาญเลือกเป็นอันดับที่ 1 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการนำเสนอให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งสอดคล้องกับดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวที่ได้จากการประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

การศึกษาเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดศักยภาพการท่องเที่ยวเกษตร พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชุมชนกับการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ต้องมีการพัฒนาที่ควบคู่กันไปเพราะการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ ชุมชนมีบทบาทที่สำคัญที่สุด เพราะการท่องเที่ยวที่เกิดในชุมชนจะส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรงทั้งทางบวก และทางลบ นอกจากนี้การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดปัญหาอย่างมากภายในชุมชน ถ้าคนในชุมชนไม่ช่วยกันดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่สนใจกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่ร่วมวางแผนการท่องเที่ยวในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนขาดพลังไม่สามารถจะไปต่อสู้หรือคัดค้าน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน ทำให้ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ไม่มีการกระจายมายังประชาชนในท้องถิ่น แต่ความเสื่อมโทรมความเสียหายของแหล่งท่องเที่ยว คนในชุมชนจะต้องเป็นผู้รับปัญหาเหล่านี้ทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 36) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวของท้องถิ่นว่าในการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรจะมีตั้งแต่การเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร และ

สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การใช้ประโยชน์จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมที่ดีจะต้องให้ความสำคัญในรูปแบบของการรวมกลุ่มมากกว่าลักษณะของบุคคล

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นจะมีความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมของแต่ละรูปแบบนั้น อาจมีความแตกต่างกันไป ถ้าคนในชุมชนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเฉพาะอย่างเดียว อาจทำให้โครงสร้างของชุมชนขาดความเข้มแข็ง และก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดการบริหารงานภายในชุมชนได้ คือ ไม่มีคนทำงานให้ชุมชน หรือไม่มีส่วนร่วมของกิจกรรมของชุมชน แต่มีรายได้จากนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นก็ไม่ได้เกิดความยั่งยืน เพราะจะเกิดปัญหาการแก่งแย่งชิงดีในผลประโยชน์ ความไม่ยุติธรรมในสังคมจะเกิดขึ้น ทำให้สังคมเกิดความแตกแยก ถ้าเราพิจารณาจากหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะพบว่าการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (นโยบายและแนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : 2538-2539)

คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากเป็นลำดับที่ 2 สอดคล้องกับหลักการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2543) กล่าวว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดึงให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวยังสถานที่นั้น ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีความโดดเด่น น่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านลาวโซ่งที่บ้านเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีความน่าสนใจ เพราะเป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่สมัยธนบุรี มีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันหลายพิธีกรรม การแต่งกายของชาวลาวโซ่งหรือไทยทรงดำที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น กิจกรรมที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการทำการเกษตรของชุมชน เช่น การทำนา การผลิตเครื่องจักสาน ประเพณีหรือพิธีกรรมสำคัญของชาวไทยทรงดำที่น่าสนใจ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับครอบครัวและประเพณีที่เกี่ยวกับสังคม ประเพณีที่เกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ การเสนเฮือน เวนดง เสนแม่มด การแบ่งขวัญ การทำศพ ประเพณีที่เกี่ยวกับสังคม ได้แก่ การลงข่วง การอินคอน สอดคล้องกับวิไลภรณ์ (2541) ที่ได้ศึกษาพรรณษะของเกษตรกรบ้านแม่สาใหม่ หมู่ 6 ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับแนวคิดด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ตลอดจนประเพณีของเผ่า เป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ดังนั้นควรได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ตลอดไป เกษตรกรต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อเกิดพลังและจิตสำนึก ในการปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรทางการท่องเที่ยวให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากอีกปัจจัยหนึ่ง

การบริหารการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการท่องเที่ยวประเภทนี้ มักคุเทศก์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวแบบนี้มากที่สุด เพราะในแหล่งท่องเที่ยวเกษตรนั้น จะต้องมีการอธิบายความหมายต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว เกือบทุกเรื่อง เช่น พันธุ์ข้าวที่ใช้ ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของพันธุ์ข้าว วิธีในการปลูก ระยะเวลาในการปลูก การเก็บเกี่ยว การดูแลผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว การศึกษาวัฒนธรรมของชาวนา การแสดงเด่นกำรำเคียวที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตข้าว ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากข้าวเจ้าและข้าวเหนียว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ มักคุเทศก์เท่านั้นที่จะสามารถสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวทราบได้ ดังนั้นมักคุเทศก์จึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยมักคุเทศก์นั้นควรจะเป็นคนในท้องถิ่น ที่มีความรู้ ความสามารถ รู้จักชุมชนเป็นอย่างดี และในภาครัฐหรือการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรมีการฝึกอบรมให้กับมักคุเทศก์ท้องถิ่น พร้อมทั้งออกไปรับรองเกียรติคุณให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับเดอนใจ (2530) ได้ศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักท่องเที่ยวไม่ให้เกียรติ ไม่ศรัทธาในเรื่อง วัฒนธรรมของชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจากขาดการแนะนำการท่องเที่ยวชมสถานที่หรือหมู่บ้านต่าง ๆ จากมักคุเทศก์ ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมการให้มักคุเทศก์แนะนำนักท่องเที่ยวให้รู้จักวัฒนธรรม ประเพณี ความคิด และความเชื่อต่าง ๆ ของศาสนา เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

2. สักยภาพการดำเนินงาน ปัญหา และข้อเสนอแนะของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรใน จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาเปรียบเทียบการจัดลำดับความสำคัญของดัชนีวัดศักยภาพการดำเนินงานของ แหล่งท่องเที่ยวเกษตรของผู้เชี่ยวชาญกับผู้วิจัย ผลการเปรียบเทียบ พบว่า คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกันมากที่สุด รองลงมา คือ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าแหล่งท่องเที่ยวที่ทำการศึกษา มีศักยภาพสูงในเรื่องคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการท่องเที่ยว ส่วนในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน หรือท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกันน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการโดยชุมชนโดยตรง แต่ดำเนินงานโดยหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับเจมส์คีย์ (2521) อ้างโดย จักรกฤษณ์ (2526: 266-227) ได้กล่าวถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เจ้าหน้าที่และระบบราชการ เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปัญหาที่สำคัญมีดังนี้ นโยบายในระบบราชการมักจะมาจากเบื้องบน การจัดสรรงบประมาณนำมาจากส่วนกลาง คำนี้

ถึงเฉพาะกิจกรรมที่ส่วนกลางกำหนด ระบบราชการและเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ขาดการประสานงานและรับนโยบายหลักของหน่วยงานมาปฏิบัติ มีความสัมพันธ์แบบชนชั้น มักจะเชื่อว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ราชการชอบทำงานสำนักงาน ระบบราชการใช้การให้คุณให้โทษทำตัวให้พอใจแก่ผู้บังคับบัญชา มิได้ปฏิบัติงานเพื่อชาวบ้านอย่างแท้จริง บุคคลภายนอก หรือผู้เกี่ยวข้องไม่ต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม

3. พื้นที่กรณีศึกษาหมู่บ้านไม้ดอกก้าวหน้า บ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการท่องเที่ยวของศูนย์ท่องเที่ยวเกษตร ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐ คือ สำนักงานเกษตรอำเภอแมริม ถ้าเราพิจารณาจากการรายงานผลการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะพบว่า เป็นการดำเนินงานของภาครัฐมาโดยตลอด ดังนั้น หมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบเพียงบางประการ คือ การมีส่วนร่วมในการให้บริการและการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ของกลุ่มแม่บ้านเท่านั้น นอกจากนี้ในแง่ของคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ยังไม่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม เพราะการผลิตไม้ดอกเมืองหนาวในจังหวัดเชียงใหม่สามารถพบได้ทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวในอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ เช่น อำเภอสันกำแพง ก็มีกลุ่มผู้ปลูกกุหลาบที่มีการจัดแปลงการเกษตรได้อย่างสวยงาม หรือการผลิตไม้ดอกในพื้นที่เกษตรที่สูงตามหุบเขาต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ก็เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น สถานีเกษตรหลวงขุนวาง สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง โครงการหลวงอินทนนท์ เป็นต้น ซึ่งมีทัศนียภาพในการเดินทางท่องเที่ยวที่สวยงามแปลกตา และน่าตื่นตื่นใจมากกว่า ประกอบกับชุมชนบ้านม่วงคำเป็นคนพื้นเมืองจังหวัดเชียงใหม่ที่มีวิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่ที่ไม่แตกต่างจากคนในเมืองแต่อย่างใด เพราะเป็นชุมชนที่พัฒนาแล้วและใกล้ชิดตัวเมือง และเกษตรกรชุมชนบ้านม่วงคำ มีเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับดีมาก คือ มีรายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ยถึง 45,000 บาท/ปี ซึ่งก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรสนใจในอาชีพการเกษตรของตนเอง ถือเป็นรายได้หลักมากกว่ารายได้เสริมที่คิดว่าจะได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวของชุมชน ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านม่วงคำจะสามารถเข้าถึงได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการนักท่องเที่ยว มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยวสูง แต่การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ ไม่มีบุคลากรด้านการท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมภายใน

ในชุมชนยังพบปัญหาเรื่องขยะและความสะอาดของชุมชน กิจกรรมที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยวยังไม่ น่าสนใจเพียงพอ ปัจจุบันศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำได้เปลี่ยนจากศูนย์ท่องเที่ยวเกษตร เป็น ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงนี้ เพราะสภาพการ ท่องเที่ยวภายในศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรบ้านม่วงคำ เหมาะสำหรับการศึกษาดูงานของเกษตรกรใน ด้านเทคโนโลยีการผลิตไม้ดอกมากกว่าจะทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรนำดัชนีชี้วัดที่ได้จากการวิจัยไปประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวก่อน ทำการ พัฒนา
2. ควรนำหลักการจัดการท่องเที่ยว ไปช่วยในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหา ราคาผลผลิตตกต่ำ และปัญหาแรงงานในภาคเกษตรหายาก และอัตราค่าจ้างอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ การจัดการท่องเที่ยวเกษตร ทำให้เจ้าของกิจการท่องเที่ยวเกษตร ลดอัตราค่าใช้จ่ายแรงงานในการ เก็บเกี่ยวผลผลิตลงได้ และยังเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร
3. ควรมีการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเกษตรให้เป็นระบบที่ดีและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดทางด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัด เชียงใหม่
2. ควรมีการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเกษตร ในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน
3. ควรมีการศึกษาศักยภาพของเกษตรกรรายย่อยในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเกษตร
4. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรต่อการท่องเที่ยวเกษตรตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ